

نقش کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابر

شهاب حیدری^۱

ناصر حاجی شریفی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۱۷ تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۴/۲۰

چکیده

هدف این مقاله بررسی نقش کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابر بوده است. قلمرو مکانی این مقاله شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی سالهای ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ بوده است. مقاله حاضر در زمره تحقیقات کاربردی قرار دارد، چنانچه طبقه‌بندی انواع تحقیقات بر اساس ماهیت و روش را مدنظر قرار گیرد، روش تحقیق حاضر از لحاظ ماهیت در زمره تحقیقات توصیفی قرار داشته و از نظر روش نیز در دسته تحقیقات همبستگی محسوب می‌گردد. در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، از روش کتابخانه‌ای استفاده شد. در بخش داده‌های پژوهش از طریق جمع‌آوری داده‌های شرکت‌های نمونه با مراجعه به صورت‌های مالی، یادداشت‌های توضیحی و ماهنامه بورس اوراق بهادار انجام پذیرفت. بر اساس روش حذف سیستماتیک تعداد ۱۳۵ شرکت به عنوان نمونه آماری انتخاب گردید. به منظور توصیف و تلخیص داده‌های جمع‌آوری شده از آمار توصیفی و استنباطی بهره گرفته شده است. به منظور تحلیل داده‌ها ابتدا پیش‌آزمون‌های ناهمسانی واریانس، آزمون F لیمر، آزمون هاسمن و آزمون جارک-برا و سپس از آزمون رگرسیون چند متغیره برای تایید و رد فرضیه‌های تحقیق (نرم افزار ایویوز) استفاده گردیده است. نتایج نشان داد بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابر رابطه معناداری وجود دارد؛ به علاوه کیفیت حاکمیت شرکتی رابطه بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابر را تعدیل می‌کند.

واژگان کلیدی

کیفیت حاکمیت شرکتی، کیفیت کنترل داخلی، گزارش تداوم فعالیت حسابر

۱. کارشناس ارشد حسابرسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمین، خمین، ایران.

۲. عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمین، خمین، ایران.

۱- مقدمه

انتظار می‌رود حساب‌برسان خارجی نقش نظارتی ایفا کنند تا اطمینان حاصل کنند وجوهی که سهامداران به مدیریت سپرده اند برای پیشبرد منافع آنها استفاده می‌شود. حسابرسی با اطمینان از جریان سرمایه از سهامداران به شرکت‌ها، نقش حیاتی در روابط سهامداران شرکت دارد. علاوه بر این، صورت‌های مالی حسابرسی شده اطلاعات مهمی را در اختیار سرمایه‌گذاران بالقوه در بازارهای سهام قرار می‌دهد. در این نقش، حساب‌برسان با تضاد منافع ذاتی مواجه می‌شوند زیرا توسط شرکت‌هایی که حسابرسی می‌کنند استخدام می‌شوند و حقوق می‌گیرند. علاوه بر این، حساب‌برسان خود عاملان اقتصادی هستند که باید منافع خود را در نظر بگیرند. این فشارهای اقتصادی می‌تواند منجر به خطر انداختن قضاوت‌های حرفه‌ای حساب‌برسان شود؛ بنابراین برای حساب‌برسان حیاتی است که سیستم‌هایی ایجاد کنند تا با این فشارها مقابله کند. استفاده از یک تیم بررسی کیفیت کنترل داخلی مجزا در یک مؤسسه حسابرسی یکی از مکانیسم‌های مورد استفاده برای حفظ استقلال حرفه‌ای است. این نقش کیفیت کنترل داخلی به دلیل ساختار مشارکتی موسسات حسابرسی نیز مهم است. هر شریک به طور همزمان مالک و عامل شراکت است که منجر به تصمیمات غیرمتمرکز می‌شود و می‌تواند منجر به آزادسازی برخی از شرکا شود؛ بنابراین، موسسات حسابرسی تلاش می‌کنند تا با اتخاذ اشتراک سود مبتنی بر عملکرد، شرکا را تشویق کنند و شرکا را به رفتاری منطبق با اهدافشان تشویق کنند. با این حال، تقسیم سود مبتنی بر عملکرد، شرکای فردی را برای ایجاد درآمد از مشتریان تشویق می‌کند و می‌تواند دو پیامد منفی داشته باشد. اول، شرکا ممکن است ارزش‌های حرفه‌ای را به خطر بیندازند تا جریان درآمد از مشتریان خود را حفظ کنند و دوم، ممکن است مشتریان پرخطری را قبول کنند که شکست آنها ممکن است شرکای دیگر را در معرض ریسک مالی قرار دهد. قانون‌گذاران و تنظیم‌کنندگان استاندارد که نگران اثرات خارجی اقتصادی ناشی از اشتراک سود مبتنی بر عملکرد هستند، خواستار شفافیت بیشتر در مورد حاکمیت داخلی موسسات حسابرسی شده‌اند (هوانگ و همکاران، ۲۰۲۲، ۴). حال با این بیان و با توجه به سابقه تحریف در صورت‌های مالی برخی شرکت‌های بورسی در سال‌های اخیر که به لحاظ عدم استقرار کنترل‌های داخلی مناسب در این شرکت‌ها کشف نشده باقی مانده و در نهایت منجر به ضرر و زیان سهامداران شده است و همچنین نقش کنترل‌های داخلی در پیشگیری از وقوع تخلفات، این پژوهشی در صدد بررسی ساختار کنترلی داخلی شرکت و اهمیت آن بر روی گزارش تداوم فعالیت حساب‌برس بوده است. همچنین می‌تواند به شناخت کنترل‌های داخلی در شرکت‌ها کمک کرده و راهنمای حساب‌برسان در برنامه‌ریزی حساب‌برسی بوده و افزون بر این به ایجاد چارچوبی کمی به منظور شناسایی ساختار کنترل‌های داخلی و شناسایی نقاط قوت و ضعف آن کمک کند. انجام چنین تحقیقاتی می‌تواند به توسعه ادبیات موضوع اثربخشی سیستم کنترل‌های داخلی و اثربخشی آن بر نوع گزارش حساب‌برس شرکت‌ها کمک نماید. دانستن اینکه کنترل‌های استاندارد برای اجرای موفق سیستم، لازم است، به سازمان این پیام را می‌رساند که کنترل داخلی حائز اهمیت است. مدیریت امروزی جهت ایفای وظایف خود در زمینه کنترل و بهبود سیستم‌های کنترل داخلی که در نهایت تصمیم‌گیری صحیح و برنامه‌ریزی دقیق را برایشان فراهم می‌سازد، نیاز به اطلاعات دقیق، مناسب و به موقع از وضعیت و چگونگی سیستم‌های موجود دارند. از طرف دیگر وجود سیستم‌های کنترل داخلی قابل اتکا و مطلوب برای حساب‌برسان نیز که وظیفه حساب‌برسی و گزارش دهی صورت‌های مالی شرکت را بر

عده دارند، اهمیت قابل توجهی دارد، چرا که کیفیت کنترل‌های داخلی شرکت مورد رسیدگی و کفایت و یا عدم کفایت آن بیش از هر عامل دیگری تعیین‌کننده نحوه رسیدگی‌های حساب‌برسان است که این به نوبه خود می‌تواند تأثیر با اهمیتی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس و در نتیجه تأثیر بر مسیر حرکت یک شرکت داشته باشد لذا مشخص شدن این تأثیرات می‌تواند به نوبه خود در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان نقش شایان ذکری ایفا نماید.

۲- مبانی نظری و ادبیات تحقیق

کنترل داخلی یک فرآیند طراحی شده برای رسیدن به اهداف کنترلی است که توسط هیئت مدیره، مدیران اجرایی، سرپرستان و کارکنان اجرا می‌شود یعنی هدف از کنترل داخلی ارائه تضمین معقول برای مدیریت یکپارچه، الزامات قانونی، امنیت دارایی‌ها، قابلیت اطمینان و تکمیل گزارش‌های مالی و اطلاعات مرتبط به منظور بهبود بهره‌وری عملیاتی و اثربخشی آن و ترویج دستیابی به استراتژی‌های توسعه است. کنترل داخلی می‌تواند به منظور بهبود کارایی و اثربخشی فعالیت‌های عملیاتی، تأمین مالی و سرمایه‌گذاری بکار رود. از یک سو کنترل داخلی موثر می‌تواند نشان دهنده اثربخشی پنج عنصر یعنی کنترل موثر محیط شرکت، ارزیابی ریسک موثر، کنترل موثر فعالیت‌ها، اطلاعات و ارتباطات موثر و نظارت موثر باشد. از سوی دیگر، کنترل داخلی مؤثر می‌تواند کیفیت اطلاعات را افزایش دهد که در نهایت کمک به مدیران برای تصمیم‌گیری بهتر است (ژو و همکاران، ۲۰۱۶، ۱۹۱). در دو دهه اخیر و در پی رسوایی‌های مالی شرکت‌هایی همچون انرون و وردکام، کنترل‌های داخلی در جهت افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران به قابلیت اتکای صورتهای مالی، مورد توجه قانون‌گذاران قرار گرفته است. قانون ساربینز- آکسلی در سال ۲۰۰۲، شرکتها را ملزم به انتشار گزارش کنترل‌های داخلی کرده است. از اینرو، سرمایه‌گذاران می‌توانند به راحتی از کیفیت سیستم کنترل داخلی شرکت مطلع شوند. در کشور ما نیز سازمان بورس و اوراق بهادار در سال ۱۳۹۱ و در راستای ماده ۱۸ دستورالعمل پذیرش بورس اوراق بهادار تهران، اقدام به انتشار دستورالعمل کنترل‌های داخلی برای ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران کرده است. طبق این ماده، مدیریت مسئول ارزیابی اثربخشی کنترل‌های داخلی است و باید در مورد نتایج ارزیابی کنترل‌های داخلی گزارش تهیه کند. حسابرس مستقل شرکت نیز موظف است در خصوص استقرار و به کارگیری سیستم کنترل‌های داخلی مناسب و اثربخش توسط شرکت با توجه به چهارچوب کنترل‌های داخلی اظهار نظر کند (حاجیها و همکاران، ۱۳۹۶، ۷۹). حسابرس نیاز دارد تا با بسط و گسترش ماهیت یا آزمون مانده حساب شرکتی که به نظر دارای کنترل بی اثر و ناکافی است، پردازد (استاندارد حسابرسی شماره ۵، ۲۰۰۷). اگر در طی آزمون کنترل مشخص شود که کنترل ناکافی بوده است، شرکت قادر است تا روش کنترل دیگری که ریسک تحریف را کاهش می‌دهد، در پیش گیرد. از آنجایی که اکثر شرکت‌ها کنترل‌های خود را به صورت دوره‌ای و کوتاه مدت انجام می‌دهند، شرکت قادر خواهد بود تا چاره‌ای اندیشد و تاریخ آزمون‌های خود را نزدیک به تاریخ برگ ترازنامه برگزیند. در گذشته، برنامه حسابرسی شامل جبران سازی کنترل نمی‌شد و این روش‌های جبران سازی باعث صرف زمان زیادی از وقت یک حسابرس خواهد شد. اگر شرکت قادر نباشد تا نواقص و کاستی‌های کشف شده را جبران کند یا کاهش دهد و همچنین این موارد توان بالقوه ایجاد یک تحریف مهم را فراهم آورند؛ این امر ایجاب خواهد کرد که نقاط ضعف با اهمیت افشا

شوند (کین و همکاران^۲، ۲۰۱۲، ۳۷۹). انتظار می رود حسابرسان خارجی نقش نظارتی ایفا کنند و اطمینان حاصل کنند که وجوهی که توسط سهامداران به مدیریت سپرده می شود برای پیشبرد منافع خود استفاده شده است؛ جنسن و مکلینگ^۳ (۱۹۷۶) گزارش دادند که حسابرسی نقشی حیاتی در ارتباط با اطمینان از جریان سرمایه سهامداران شرکت ایفا می کند. علاوه بر این، هدف صورتهای مالی حسابرسی شده ارائه اطلاعات مهم به سرمایه گذاران بالقوه در بازارهای سهام می باشد؛ در این ارتباط، حسابرسان با یک تعارض ذاتی در منافع مواجه می شوند؛ یکی به این دلیل که توسط شرکت هایی که حسابرسی می کنند استخدام می شوند علاوه بر این، حسابرسان خود عواملان اقتصادی هستند که باید منافع خود را در نظر بگیرند این فشارهای اقتصادی می تواند منجر به به خطر انداختن قضاوت های حرفه ای حسابرسان شود؛ بنابراین برای حسابرسان ایجاد سیستم هایی که با این فشارها مقابله کنند حیاتی است؛ بنابراین استفاده از یک تیم کنترل کیفیت مجزا در یک موسسه حسابرسی یکی از مکانیسم ها برای حفظ استقلال حرفه ای است این نقش کنترل داخلی نیز به دلیل ساختار مشارکت موسسات حسابرسی مهم است. متولیان و تنظیم کنندگان استاندارد که نگران اثرات خارجی اقتصادی ناشی از سود مبتنی بر عملکرد هستند خواستار شفافیت بیشتر در مورد کیفیت گزارش حسابرس می باشند؛ ادبیات پیشین نشان می دهد سیستم کنترل داخلی یک شرکت می تواند نقش مهمی در این زمینه ایفا کند مطالعات ائوبیدیا^۴ (۲۰۲۰) نشان داد که کمبودهای (کنترل داخلی) کیفیت کنترل داخلی شناسایی شده ارتباط منفی با کیفیت حسابرسی دارد، این یافته ها نشان می دهد که فعالیت های کیفیت کنترل داخلی انجام شده توسط تیم های داخلی نیز نقش مهمی در حفظ استقلال حسابرس داشته و منتج به حسابرسی های دقیق تر می گردد؛ این پژوهش بر ارتباط بین تلاش های کیفیت کنترل داخلی (کنترل داخلی) و تمایل موسسات حسابرسی به صدور (گزارش تداوم فعالیت) پذیرش گزارش تداوم فعالیت تمرکز دارد؛ به نظر می رسد که شرکت مشتری با خطرات قابل توجهی برای پایان دادن به عملیات مواجه است، در حالی که مدیران شرکت های مشتری می خواهند در مورد این خطرات، مطلع شوند ولی آنها ترجیح می دهند که آن را به اطلاع عموم نرسانند زیرا ممکن است اعتباردهندگان و تامین کنندگان عکس العمل منفی نشان دهند؛ بنابراین، صدور یک پذیرش گزارش تداوم فعالیت معمولاً مستلزم تحمل فشار حسابرس از طرف مشتری است بر اساس این استدلال، ما استدلال می کنیم که افزایش تلاش های QC شرکت حسابرسی منجر به احتمال بالاتر پذیرش گزارش تداوم فعالیت می شود (هوانگ و همکاران^۵، ۲۰۲۲، ۴).

از طرفی نظام مطلوب حاکمیت شرکتی موجب اطمینان خاطر می شود که شرکتها از داراییهای خود به نحو موثر استفاده میکنند و همچنین منافع دامنه گستردهای از ذینفعها و جامعه ای که در آن فعالیت دارند را در نظر میگیرند. براساس مباحث تئوریک، در مورد صاحبکارانی که از رتبه حاکمیت شرکتی بالایی برخوردارند، میتوان انتظار داشت که اطلاعات حسابداری تهیه شده توسط این شرکتها، از قابلیت اتکا و اطمینان مطلوبی برخوردار باشند. به عبارتی دیگر، با افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری، احتمال وقوع تقلب، تحریف و سایر انواع سوءجریانها در صورتهای مالی این گروه

2 -Keane et al

3 -Jensen & Meckling

4 -Aobdia

5 -Hwang et al

از شرکتها، به حداقل رسیده و ارائه اظهار نظر مقبول توسط حسابرسان مستقل برای آنها، معقول و منطقی به نظر میرسد؛ به نظر می رسد که شرکت های با حاکمیت بهتر ممکن است تلاش های کنترل کیفیت بیشتری را از حسابرسان خود بخواهند که منجر به افزایش استقلال حسابرس می شود لذا این به نظر می رسد که تلاش های کیفیت کنترل داخلی موسسات حسابرسی احتمالاً منجر به افزایش استقلال حسابرس می شود. ما حدس می زنیم که شرکت های با حاکمیت بهتر شرکتی تمایل بیشتری به پذیرش گزارش تداوم فعالیت دارند در صورتی که شایستگی آن را داشته باشد، یا حداقل به اندازه یک شرکت با حاکمیت ضعیف با آن مخالفت نمی کنند؛ این پژوهش شواهدی را ارائه می کند که از دیدگاه یک رابطه مکمل بین حاکمیت شرکتی مشتری و کیفیت حسابرسی پشتیبانی می کند (هوانگ و همکاران، ۲۰۲۲، ۱۱). با توجه به مطالب ارائه شده در این بخش سوال اصلی مطالعه حاضر این گونه ارائه می شود:

نقش کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابرس به چه صورت است؟ و با توجه به مطالب ارائه شده فرضیات پژوهش به قرار زیر است:

فرضیه ۱- بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ۲- کیفیت حاکمیت شرکتی رابطه بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابرس را تعدیل می کند.

۱-۲- پیشینه تحقیق

سرهنگی و همکاران (۱۴۰۱)، در تحقیقی با عنوان بررسی متغیرهای تاخیر در گزارش های حسابرسی و حق الزحمه غیرعادی حسابرس در کیفیت کنترل داخلی به این موضوع پرداختند. هدف از این مطالعه این است که یک اندازه گیری جایگزین برای کیفیت کنترل داخلی با استفاده از اطلاعات گزارش شده در شرکت ایجاد شود. جامعه آماری این پژوهش شرکتها پذیرفته شده در بورس تهران از سال ۱۳۹۱ تا سال ۱۳۹۸ هستند که به شیوه غربالگری تعداد ۹۱ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شدند. فرضیه های پژوهش با استفاده از پنل دیتا و نرم افزار Eviews تحلیل گردیده و نتایج نشان می دهد که طبقه بندی نادرست هزینه های مربوط به حسابرسی در افشای حسابرسی نشده گزارش سالانه، یک پروکسی برای نشان دادن کیفیت کنترل داخلی پایین است. با کیفیت کنترل داخلی پایین تر، متوجه می شویم که شرکت هایی که در هزینه های مربوط به حسابرسی طبقه بندی نادرستی دارند، احتمالاً ضعف کنترل داخلی را گزارش می کنند، تاخیر گزارش حسابرسی و پرداخت هزینه های حسابرسی بالاتر نشان می دهد که طبقه بندی نادرست هزینه های مربوط به حسابرسی با کیفیت کنترل داخلی ضعیف ارتباط دارد. کرلو و همکاران (۱۴۰۱)، در تحقیقی با عنوان تاثیر رقابت بازار محصول بر کیفیت کنترل داخلی با تاکید بر نقش اجتماعی هیئت مدیره به این موضوع پرداختند. این پژوهش با هدف بررسی تاثیر رقابت بازار محصول بر کیفیت کنترل داخلی با تاکید بر نقش اجتماعی هیئت مدیره انجام شده است. روش: این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت، همبستگی است. به منظور دستیابی به هدف پژوهش، تعداد ۱۵۵ شرکت از میان شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ به روش حذف سیستماتیک، انتخاب و به عنوان نمونه اصلی در نظر گرفته شد. برای بررسی روابط بین متغیرها نیز از رگرسیون لجستیک استفاده گردید. یافته ها: نتایج پژوهش، بیانگر آن است که رقابت بازار محصول بر اساس شاخص هیرفندال-هیرشمن و

شاخص لرز تعدیل شده بر کیفیت کنترل داخلی تاثیر دارد. همچنین، نقش اجتماعی هیئت مدیره نیز بر اساس ویژگی استقلال هیئت مدیره، اندازه هیئت مدیره و دوگانگی وظیفه مدیرعامل بر کیفیت کنترل داخلی تاثیر دارد. نتیجه گیری: رقابت بازار محصول می‌تواند با تاثیر بر رفتار سهامداران و مدیران از طریق تهدید اثر انحلال و اثر هزینه‌های نمایندگی می‌تواند سود شرکت را کاهش دهد و شرکت را در معرض ریسک نقدینگی بیشتری قرار دهد و در نتیجه افزایش احتمال وقوع زیان و ورشکستگی را دنبال داشته باشد که همین امر موجب ایجاد این رابطه در پژوهش حاضر شده است. همچنین، از آنجایی که هیئت مدیره شرکت در راس نظارت و کنترل بر سیستم های آن است، بنابراین ویژگی های آن توانایی تاثیرگذاری بر کنترل های داخلی شرکت را دارند. مسئولیت هیئت مدیره، فراهم کردن نظارت مستقل بر عملکرد مدیران اجرایی و الزام مدیران به پاسخگویی در قبال سهامداران است. بشیری منش و بنی اسدی (۱۴۰۰)، در تحقیقی با عنوان تاثیر سوگیری رفتاری مدیران بر ضعف کنترل داخلی و کیفیت حسابرسی به این موضوع پرداختند. هوانگ و همکاران^۶ (۲۰۲۲)، در پژوهش خود با عنوان استقلال حسابرسان: تاثیر کنترل کیفیت حسابرسان و حاکمیت شرکتی به بررسی موضوع مذکور پرداختند؛ این مقاله به بررسی این موضوع می‌پردازد که آیا فعالیت‌های کنترل کیفیت داخلی (QC) بر گزارش تداوم فعالیت حسابرسی، مرتبط هستند یا خیر بر این اساس با استفاده از نمونه ای از شرکت های کره ای، در طی سالهای ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ نشان دادند که رابطه بین نسبت ساعت کنترل داخلی به کل ساعت حسابرسی و تمایل حسابرسان به صدور نظر تداوم فعالیت به طور قابل توجهی مثبت می‌باشد، همچنین آنها دریافتند که تاثیر کنترل کیفیت داخلی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرسان زمانی که شرکت‌های مشتری سیستم های حاکمیتی بهتری داشته باشند؛ بارزتر می باشد. گابریل و همکاران^۷ (۲۰۲۰)، به بررسی تاثیر ساختار کمیته حسابرسی و کیفیت کنترل داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی پرداختند، بر این اساس کیفیت گزارشگری مالی مربوط به مکانیسم‌های مدیریت داخلی شرکت، از جمله اندازه و استقلال کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی، سواد مالی و... می‌باشد؛ برای آزمون فرضیه، داده های ۱۳۹ شرکت لیست شده در بازار بورس مسقط در طول سال‌دوره ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴. جمع آوری شد؛ داده های مورد استفاده در تجزیه و تحلیل شرکت‌ها از گزارشهای سالانه منتشر شده توسط بورس بازار اوراق بهادار جمع آوری شد؛ و از روش آماری کوچکترین مربع معمولی استفاده شد، یافته‌ها نشان می‌دهد تعداد جلسات کمیته حسابرسی و حضور کمیته حسابرسی داخلی تاثیر مثبت بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت دارد؛ حضور کمیته حسابرسی با نظارت موثر می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر گذار باشد، به همین ترتیب، کیفیت کنترل داخلی یک سازوکار مهم مدیریت شرکتی محسوب می‌شود تا کیفیت گزارشگری مالی را از طریق نظارت بر خطرات سازمانی، ارزیابی کنترل-های داخلی و شناسایی دستکاری‌های احتمالی افزایش دهد. با این حال، نتایج نشان می‌دهد که ارتباط بین دیگر مکانیسم های حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی قابل توجه نیست. لی و همکاران^۸ (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان واکنش بازار به اصلاحات مالی مشروط به نقاط ضعف در سیستم کنترل داخلی واکنش بازار به اصلاحات مالی مشروط به نقاط ضعف در سیستم کنترل داخلی، واکنش سرمایه گذاران به اصلاحات مالی، با توجه به افشای ضعف‌های کنترل

6- Hwang et al

7-Gebreyel et al

8- Li et al

داخلی قانون ساربنز-اکسلی، مورد بررسی قرار گرفته است و این تحقیق با استفاده از بازده سهام تجمعی به عنوان یک پروکسی برای واکنش سرمایه گذاران انجام شده است. نمونه اولیه شامل ۸۱۹۱ اصلاحیه مالی از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴ است و نمونه نهایی شامل ۶۳۷ مشاهدات است. در این پژوهش از تجزیه و تحلیل رگرسیون چند متغیره برای آزمون فرضیه های تحقیق استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می دهد که بازده غیرمستقیم تجمعی برای شرکت هایی که ضعف کنترل داخلی را به طور به موقع افشا می نمایند، در سه روزه اطراف اعلامیه های اصلاحیه مالی، منفی است. این یافته نشان می دهد که اصلاحات مالی با افشای زود هنگام نقاط ضعف کنترل داخلی به جای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین شرکت و سرمایه گذاران، شواهدی از ناکارآمدی کنترل داخلی حاکم بر گزارشگری مالی شرکت ارائه می دهد. باسلب و همکاران^۹ (۲۰۱۹)، در تحقیقی با عنوان بررسی طبقه بندی نادرست هزینه های مرتبط با حسابرسی به عنوان معیاری برای کیفیت کنترل داخلی به این موضوع پرداخته اند. در این مطالعه پیشنهاد می شود که طبقه بندی نادرست هزینه های مرتبط با حسابرسی در گزارش سالانه افشای نشده است نماینده ای برای کیفیت کنترل داخلی پایین باشد. سازگار با کیفیت کنترل داخلی پایین تر، بنگاه های متخلف طبقه بندی کننده هزینه های مربوط به حسابرسی احتمالاً ضعف مادی را گزارش می دهند و فیلترهای به موقع کمتری دارند (تأخیر طولانی تر گزارش) و هزینه های حسابرسی بالاتری را پرداخت می کنند. یافته ها نشان می دهد که طبقه بندی نادرست هزینه های مربوط به حسابرسی با کیفیت کنترل داخلی ضعیف ارتباط دارد.

۲-۲- تعریف متغیر های پژوهش

متغیر وابسته:

GCO: گزارش تداوم فعالیت حسابرس

متغیر دامی است که اگر شرکت اظهار نظر تداوم فعالیت دریافت کرده باشد برابر با یک و در غیر اینصورت برابر با صفر است.

متغیر مستقل:

QCH: کیفیت کنترل داخلی

در این پژوهش به پیروی از مقاله گاه و لی (۲۰۱۱) از شاخص ضعف سیستم کنترل داخلی در نامه مدیریت استفاده شده است، بدین صورت که اگر شرکت حداقل یک ضعف در سیستم کنترل داخلی داشته باشد، عدد یک و در غیر اینصورت عدد صفر در نظر گرفته می شود (جاوید و همکاران، ۱۳۹۴).

نقاط ضعف کنترل داخلی از گزارش حسابرسان مستقل بدست آمده است. با توجه به اینکه در گزارش حسابرسی تنها نقاط ضعف بااهمیت کنترل های داخلی شرکت به عنوان بند شرط ارائه می گردد و از ارائه همه نقاط ضعف که حسابرس در قالب نامه مدیریت به آنها پرداخته است پرهیز می گردد، در این تحقیق همه بندهای شرط مربوط به ضعف های کنترل های داخلی به عنوان نقاط ضعف با اهمیت کنترل های داخلی در نظر گرفته شده است. تعداد ضعف های بااهمیت کنترل داخلی در گزارش حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره تحقیق استخراج شده

است؛ بنابراین در این تحقیق، منظور از ضعف‌های بااهمیت ضعف‌هایی است که حسابرس در گزارشش به آن اشاره می‌کند و معمولاً طی سال مالی بر طرف می‌شود و در برخی موارد بر طرف نمی‌گردد. به عنوان مثال ضعف‌های کنترلی موجود در حساب‌های وجوه نقد، دریافتی، موجودی کالا، دارایی‌ها، مالیات یا به عنوان مثال مواردی که مربوط به تصمیمات هیئت مدیره است که ممکن است در سطح خود شرکت وجود داشته باشد (حاجیها و حسین نژاد، ۱۳۹۴).

متغیرهای کنترلی:

FIRMSIZE: اندازه شرکت

برابر است با لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها (هوانگ و همکاران، ۲۰۲۲)

AGE: عمر شرکت

برابر است با تفاوت بین تاریخ تاسیس شرکت تا سال جاری (همان منبع).

ANNUALRET: بازده سالانه سهام

بازده های واقعی سهام برای شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، از نرم افزار «ره آورد» استخراج شده اند. در این نرم افزار جهت محاسبه بازده های سهام از رابطه زیر استفاده شده است:

$$r_i = \frac{P_{i,1} - P_{i,0} + \text{div}_{i,0}}{P_{i,0}}$$

که در آن:

$P_{i,1}$ = قیمت سهام در انتهای دوره

$P_{i,0}$ = قیمت سهام در ابتدای دوره

$\text{div}_{i,0}$ = سود تقسیمی دوره

LEVERAGE: اهرم مالی

برابر است با نسبت کل بدهی بر کل دارایی (همان منبع).

CHLEV: تغییرات اهرم مالی

برابر است با تفاوت اهرم مالی سال جاری از سال قبل (همان منبع).

BIG4: اندازه موسسه حسابداری

برای اندازه گیری اندازه موسسه حسابداری از رتبه بندی موسسات استفاده شده است که اندازه موسسه حسابداری به صورت جدول زیر رتبه بندی می‌شود.

جدول: نحوه طبقه بندی موسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار

نمره	امتیاز	شرح
۵	A	سازمان حسابرسی و موسسات معتمد بورس
۴	A	موسسه در طبقه اول
۳	B	موسسه در طبقه دوم
۲	C	موسسه در طبقه سوم
۱	D	موسسه در طبقه چهارم

OPCH: نسبت جریان نقد عملیاتی

برابر است با نسبت جریان نقد عملیاتی بر کل دارایی (هوانگ و همکاران، ۲۰۲۲)

ABFEE: حق الزحمه غیر عادی حسابرس

در این پژوهش حق الزحمه غیر عادی حسابرس به عنوان باقیمانده از مدل هزینه های حسابرسی استاندارد محاسبه شده

است و برابر است با باقی مانده مدل استاندارد حق الزحمه (هوانگ و همکاران، ۲۰۲۲)

از نظر مفهومی حق الزحمه های واقعی به دو جزء حق الزحمه های استاندارد و حق الزحمه های غیر عادی تقسیم می شود.

در واقع حق الزحمه های غیر عادی حسابرسی برابر است با:

$$ABFEE = AAFEE - AFEE$$

ABFEE: حق الزحمه های غیر عادی حسابرسی

AAFEE: حق الزحمه های واقعی حسابرسی

AFEE: حق الزحمه های استاندارد

مدل مورد استفاده در این تحقیق برگرفته شده از مدل سایمونیک می باشد که به صورت ذیل تعریف می گردد:

$$LAFEE = \alpha + \beta_1 LTA + \beta_2 CATA + \beta_3 QUICK + \beta_4 DE + \beta_5 BANKRUPTCY + \beta_6 YE + \beta_7 LOSS + \varepsilon$$

که در این مدل:

پروژه: نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

ژنرال جامع علوم انسانی

LAFEE: لگاریتم طبیعی حق الزحمه استاندارد

LTA: لگاریتم طبیعی جمع کل داراییها شرکت صاحبکار

CATA: نسبت داراییهای جاری به کل داراییهای شرکت صاحبکار

QUICK: نسبت داراییهای آنی (داراییهای جاری منهای سرمایه گذاریها) به کل داراییهای شرکت صاحبکار

DE: نسبت بدهیهای بلند مدت به کل داراییهای شرکت صاحبکار

BANKRUPTCY: نسبت سود (قبل از ارقام غیر مترقبه) به کل داراییهای شرکت صاحبکار

YE: متغیر مجازی برای اثرات ثابت سال

LOSS: زیان،

برای شرکتهایی که گزارش زیان دارند برابر با ۱ است و در غیر اینصورت ۰ خواهد بود (واعظ و احمدی، ۱۳۹۳).

CIMP: سطح اهمیت صاحبکار

برابر است با لگاریتم نسبت حق الزحمه پرداختی به حسابرس از یک مشتری خاص بر کل حق الزحمه های پرداختی به حسابرس از کلیه ی مشتری ها (هوانگ و همکاران، ۲۰۲۲).

INSTITUTE: مالکیت نهادی

مطابق تعریف ارائه شده و مورد استفاده در پژوهش های رویین (۲۰۰۷) و کوئو (۲۰۰۹)، برای محاسبه سطح مالکیت نهادی، "مجموع سهام در اختیار بانک ها و بیمه ها، هلدینگ ها، شرکت های سرمایه گذاری، صندوق های بازنشستگی، شرکت های تأمین سرمایه و صندوق های سرمایه گذاری، سازمان ها و نهادهای دولتی و شرکت های دولتی بر کل سهام منتشره شرکت، تقسیم شده" و درصد یامیزان مالکیت نهادی به دست می آید؛ این متغیر در پژوهش های کومار (۲۰۰۳)، ارن هارت و لیزال (۲۰۰۶) و نمازی و کرمانی (۱۳۸۷)، نیز با همین تعریف به کار رفته است.

متغیر تعدیل گر:

کیفیت حاکمیت شرکتی

با توجه به افشای کامل شاخصهای راهبری شرکتی از سوی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، در این تحقیق ابتدا مطابق با پژوهش دانرو و کیم (۲۰۰۵)، براون و کی لر (۲۰۰۶)، عارف و همکاران (۲۰۰۷)، جیانگ و همکاران (۲۰۰۸)، اووو (۲۰۱۵) و مهرانی و صفرزاده (۱۳۹۰) چک لیستی متشکل از ۱۸ مؤلفه مرتبط با حاکمیت شرکتی که با محیط گزارشگری ایران سازگار است، تهیه گردید. سپس به منظور عملیاتی نمودن شاخص کیفیت حاکمیت شرکتی از روش کدگذاری و امتیازدهی استفاده شد. بر اساس این روش، به هر یک از مؤلفه های حاکمیت شرکتی، امتیاز صفر و یا یک (با توجه به تعریف عملیاتی آنها) اختصاص یافته و از جمع زدن این امتیازها، نمره مربوط به امتیاز حاکمیت شرکتی برای هر شرکت در هر سال محاسبه می گردد. "به طوری که نمره بیشتر برای این شاخص، نشان دهنده حاکمیت شرکتی کاراتر و نمره کمتر برای شاخص مزبور، بیانگر حاکمیت شرکتی ضعیف تر می باشد" که مؤلفه های حاکمیت شرکتی و تعریف عملیاتی آنها به شرح جدول زیر است (نقل قول از صفری گرایلی و بالارستاقی، ۱۳۹۴).

جدول: مؤلفه های کیفیت حاکمیت شرکتی

نام مؤلفه	تعریف عملیاتی
استفاده از اعضای غیر مؤلف در هیئت مدیره	بیشتر بودن نسبت اعضای غیر مؤلف به کل اعضا از میانگین نسبت محاسبه شده برای کل شرکتها، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.
تفکیک نقش مدیر عامل از رئیس هیئت مدیره	تفکیک نقش مدیر عامل از رئیس هیئت مدیره، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.
ثبات مدیر عامل	تغییر مدیر عامل شرکت در دو سال گذشته، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.
استفاده از متخصص حسابداری و مالی	استفاده از متخصص حسابداری و مالی در هیئت مدیره، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.

نام مولفه	تعریف عملیاتی
غیر مؤلف بودن رئیس هیئت مدیره	غیر مؤلف بودن رئیس هیئت مدیره، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.
کمیته حسابرسی	وجود کمیته حسابرسی متشکل از اعضای غیر مؤلف هیئت مدیره در شرکت عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.
تعداد جلسات هیئت مدیره	اشاره به تعداد جلسات هیئت مدیره در گزارش سالیانه شرکت، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.
وجود سهام داران دارای حق کنترل	وجود سهامداران دارای حق کنترل، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.
تمرکز مالکیت	کمتر بودن درصد سهام شناور آزاد شرکت از میانگین سهام شناور آزاد کل شرکت ها، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.
ساختار مالکیت	اشاره به ساختار مالکیت در گزارش سالیانه شرکت، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر
معاملات با اشخاص وابسته	کمتر بودن نسبت معامله با اشخاص وابسته به فروش شرکت از میانگین کل شرکت ها، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر
سهامداری دولت	بیشتر بودن درصد مالکیت دولت در شرکت از میانگین درصد کل شرکتهای، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر
وجود وب سایت اینترنتی	در صورت وجود وب سایت اینترنتی برای افشای اطلاعات شرکت عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر
زمانبندی تهیه اطلاعات	شرکت هایی که امتیاز اطلاع رسانی آنها بیش تر از ۵۰ باشد، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر
قابلیت اتکای اطلاعات	شرکت هایی که دارای تعدیلات سنواتی نیستند، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر
نوع اظهار نظر حسابر	شرکت هایی که اظهار نظر مقبول از حسابر دریافت کردند، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر
برنامه های آتی	اشاره به برنامه های آتی شرکت در گزارشات سالیانه، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر
گزارش استخدام و اشتغال	اشاره به وضعیت استخدام و اشتغال کارکنان، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر

منبع: (صفری گرایلی و بالارستاقی، ۱۳۹۴)

۳- روش شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت، یک پژوهش توصیفی با تأکید بر روابط همبستگی است، زیرا از یک طرف وضع موجود را بررسی می‌کند و از طرف دیگر، رابطه بین متغیرهای مختلف را با استفاده از تحلیل رگرسیون، تعیین می‌نماید. علاوه بر این، در حوزه مطالعات پس رویدادی (استفاده از اطلاعات گذشته) قرار می‌گیرد و مبتنی بر اطلاعات واقعی صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و سایر اطلاعات واقعی است که با روش استقرایی به کل جامعه آماری قابل تعمیم خواهد بود.

روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق روش کتابخانه‌ای است. مباحث تئوریک پژوهش از مسیر مطالعه منابع، نشریات؛ منابع داخلی و خارجی موجود در کتابها و استفاده از اینترنت جمع‌آوری شده است. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از اطلاعات اولیه شرکتها بوده است؛ یعنی اطلاعات و داده‌های مورد نیاز تحقیق کلاً از روش کتابخانه‌ای، با استفاده از نرم افزار ره آورد نوین و با مراجعه به سازمان بورس اوراق بهادار تهران و مطالعه صورتهای مالی اساسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سالهای ۱۳۹۵-۱۴۰۰ بدست آمده اند. در این باره علاوه بر مطالعه صورتهای مالی اساسی، اطلاعات مربوط به صورتهای مالی از سایت اطلاعاتی بورس مورد استفاده قرار گرفته است.

برای انجام تحلیل‌های مناسب از آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده می‌گردد. از آماره‌های توصیفی جهت توصیف داده‌ها استفاده شد. همچنین مواردی همچون نرمال بودن توزیع متغیرها، پایایی متغیرها، همبستگی بین متغیرها و هم خطی بین آنها نیز بررسی گردید. جهت انجام تحلیل‌های استنباطی و بررسی فرضیه‌های پژوهش از مدل‌های رگرسیونی داده‌های ترکیبی یا تلفیقی^{۱۰} حسب مورد استفاده شد؛ که بر اساس نتایج حاصل از آماره‌های F لیمر (چاو) و هاسمن می‌توان نسبت به انتخاب روش ترکیبی یا تلفیقی اظهار نظر کرد، این داده‌ها ترکیبی از داده‌های مربوط به شرکت‌های مختلف در سال‌های مختلف است و بصورت مشاهده‌ای شرکت - سال در نظر گرفته شدند. برای تحلیل و آزمون فرضیه‌ها از نرم افزار ای ویوز^{۱۱} استفاده می‌شود. در هر کدام از مدل‌های برازش شده، آزمون‌های مختلفی نیز انجام شدند که در ادامه به شرح آنها پرداخته شده است. در خصوص آماره‌های مختلف مطرح شده در این آزمون‌ها، تصمیم‌گیری براساس مقایسه آماره‌های بدست آمده با مقادیر بحرانی و همچنین از طریق مقایسه احتمال بدست آمده از آماره موردنظر با سطح خطای ۵ درصد (سطح اطمینان ۹۵ درصد) انجام گردید.

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- شاخص‌های توصیفی متغیرها

قبل از این که به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته شود، متغیرهای پژوهش به صورت خلاصه در جدول مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جدول: آمار توصیفی متغیرهای مورد بررسی شرکت‌ها

مالکیت نهادی	سطح اهمیت تصاحبکار برس	حق الزحمه غیره عادی حساب برس	نسبت جریان نقد عملیات تبی	اندازه موسسه سه حساب برسی	تغییرات اهرم مالی	اهرم مالی	بازده سالانه سهام	عمر شرکت	اندازه شرکت	کیفیت حاکمیت شرکتی در تعامل با کیفیت کنترل داخلی	کیفیت حاکمیت شرکتی	گزارش تداوم فعالیت تداوم حساب برس	کیفیت کنترل داخلی	گزارش تداوم فعالیت تداوم حساب برس
INSTITUTE	CI	ABFEE	OPCH	BIG4	CHLEV	LEVERAGE	ANNUALRET	AGE	FIRM SIZE	Quality corporate governance *QCH	Quality corporate governance	QC	GC	HO
5/521	- 0/4 37	246 7/3	0/2 52	3/8 75	- 0/01 4	0/571	0/782	39/ 87	15/04	5/564	12/07	0/4 80	0/2 71	میان گین
0/000	0/0 00	429/ 42	0/0 600	4/0 00	0/00 0	0/550	-0/0700	42/ 00	14/840	0/000	12/00	0/0 00	0/0 00	میانه
94/95	0/0 00	889 081	64/ 050	5/0 000	1/57 0	2/500	36/71	70/ 00	21/30	15/00	16/00	1/0 00	1/0 00	ماک سیم
0/000	- 3/8 00	- 0/46 0	- 20/ 20	1/0 00	- 1/70 0	0/000	-26/33	11/ 00	0/000	0/000	8/000	0/0 00	0/0 00	مینیم م
13/14	0/6 36	316 73	2/8 3	0/9 83	0/19 0	0/278	13/65	14/ 92	1/757	5/876	1/526	0/4 99	0/4 45	انحراف معیار
3/496	- 1/4 79	2/71 8	1/6 96	- 0/9 42	- 0/25 4	2/133	0/128	0/1 46	-0/090	0/162	- 0/2584	0/0 79	1/0 26	چولگی
16/58	4/7 71	7/59 9	3/6 30	3/4 14	2/08 2	13/50	2/229	1/7 82	9/985	1/131	2/833	1/0 06	2/0 54	کشیدگی
810	810	810	810	810	810	810	810	810	810	810	810	810	810	مشاهدات

منبع: یافته‌های محقق

آزمون مانایی متغیرهای پژوهش

در این قسمت پایایی متغیرها و آزمون های آنها در داده های ترکیبی مورد بحث قرار می گیرد. پایایی متغیرهای که میانگین، واریانس و ضرایب خودهمبستگی آن در طول زمان ثابت باقی بماند. در این پژوهش از آزمون لوین، لین و چو استفاده شده است. لوین و لین نشان دادند که در داده های ترکیبی، استفاده آزمون ریشه واحد برای ترکیب داده‌ها، دارای قدرت بیشتری نسبت به استفاده از آزمون ریشه واحد برای هر مقطع به صورت جداگانه است.

جدول: نتایج آزمون آزمون لوین، لین و چو

نتیجه	سطح معناداری	آماره‌ی آزمون لوین، لین و چو	متغیرها	
پایا	0/0000	-9/10884	GCO	گزارش تداوم فعالیت حسابررس
پایا	0/0000	-9/10884	QCH	کیفیت کنترل داخلی
پایا	0/0000	-18/6469	Quality corporate governance	کیفیت حاکمیت شرکتی
پایا	0/0000	-184/896	Quality corporate governance *QCH	کیفیت حاکمیت شرکتی در تعامل با کیفیت کنترل داخلی
پایا	0/0001	-3/77426	FIRMSIZE	اندازه شرکت
پایا	0/0000	-17/1735	AGE	عمر شرکت
پایا	0/0000	-24/7711	ANNUALRET	بازده سالانه سهام
پایا	0/0000	-19/6834	LEVERAGE	اهرم مالی
پایا	0/0000	-19/6834	CHLEV	تغییرات اهرم مالی
پایا	0/0000	-19/6834	BIG4	اندازه موسسه حسابرسی
پایا	0/0000	-22/0199	OPCH	نسبت جریان نقد عملیاتی
پایا	0/0000	-100439/	ABFEE	حق الزحمه غیر عادی حسابررس
پایا	0/0000	-314/159	CIMP	سطح اهمیت صاحبکار
پایا	0/0000	-10/4654	INSTITUTE	مالکیت نهادی

منبع: یافته های محقق

همان طور که ملاحظه می شود سطح معنی داری آزمون ریشه واحد در همه متغیرها کمتر از ۰/۰۵ و نشان می دهد که از مرتبه صفر (0) و در سطح مانا هستند.

آزمون والد (Wald test)

یک آزمون فرض پارامتری با کاربردهای گوناگون برای آزمودن اینکه آیا پارامتر تخمین زده شده توسط نمونه برابر با پارامتر مورد نظر است یا نه. به کمک آزمون والد می توان مقدار تخمین $\hat{\theta}$ به دست آمده از طریق درست نمایی بیشینه را

با مقدار پیشنهادی Θ_0 مقایسه کرد. مقایسه براساس این فرض است که تفاوت این دو مقدار توزیع نرمال و توان دوم این اختلاف توزیع کی دو خواهد داشت.

جدول ۴-۴ آزمون والد

سطح معنی داری	آزمون والد	
0/0000	18/22363	فرضیه ۱
0/0029	8/922005	فرضیه ۲

همانگونه که ملاحظه می شود سطح احتمال آماره ی محاسباتی کمتر از ۵ درصد است و بنابراین فرض صفر مبنی بر صفر بودن ضرایب رد می شود و به عبارتی این ضرایب صفر نیستند.

آزمون فرضیات

فرضیه ۱: بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابرس رابطه معناداری وجود دارد. بر اساس پژوهش هوانگ و همکاران (۲۰۲۲) جهت اظهار نظر درباره فرضیه اول؛ مدل زیر برآورد می گردد:

$$GCO_{i,t} : \beta_0 + \beta_1 QCH_{i,t} + \beta_2 FIRMSIZE_{i,t} + \beta_3 AGE_{i,t} + \beta_4 ANNUALRET_{i,t} + \beta_5 LEVERAGE_{i,t} + \beta_6 CHLEV_{i,t} + \beta_7 BIG4_{i,t} + \beta_8 OPCH_{i,t} + \beta_9 ABFEE_{i,t} + \beta_{10} CIMP_{i,t} + \beta_{11} INSTITUTE_{i,t} + \varepsilon$$

جدول: خلاصه نتایج الگوی ۱ با استفاده از روش لجستیک طی سالهای ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰

نتیجه	سطح معناداری	آماره-z	خطای استاندارد	ضرایب		
منفی	0/0000	-4/268915	0/830571	-3/545635	α_0	عرض از مبدأ
منفی	0/0000	-9/521160	0/202319	-1/926310	QCH	کیفیت کنترل داخلی
مثبت	0/0005	3/459065	0/056259	0/194603	FIRMSIZE	اندازه شرکت
منفی	0/0469	-1/986911	0/005830	-0/011585	AGE	عمر شرکت
بی معنی	0/5496	-0/598359	0/006407	-0/003834	ANNUALRET	بازده سالانه سهام
مثبت	0/0001	4/046002	0/326217	1/319874	LEVERAGE	اهرم مالی
منفی	0/0376	-2/079344	0/470639	-0/978621	CHLEV	تغییرات اهرم مالی
بی معنی	0/9599	0/050244	0/098629	0/004956	BIG4	اندازه موسسه حسابرسی
بی معنی	0/4249	-0/797913	0/056681	-0/045226	OPCH	نسبت جریان نقد عملیاتی

نتیجه	سطح معناداری	آماره-z	خطای استاندارد	ضرایب		
بی معنی	0/5040	0/668139	6/44E-05	4/31E-05	ABFEE	حق الزحمه غیر عادی حسابرس
بی معنی	0/6575	0/443325	0/148640	0/065896	CIMP	سطح اهمیت صاحبکار
بی معنی	0/7052	0/378286	0/006233	0/002358	INSTITUTE	مالکیت نهادی
				0/348176	ضریب تعیین مک فادن	
				0/1025	احتمال هاسمرلم شو	
				140/3903	LR-آماره	
				0/000000	سطح معناداری LR	

منبع: یافته های محقق

نتایج حاصل از تخمین نشان می دهد که احتمال آماره Z برای ضریب ثابت و ضرایب متغیرهای کیفیت کنترل داخلی، اندازه شرکت، عمر شرکت، اهرم مالی و تغییرات اهرم مالی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس کمتر از ۵٪ است؛ لذا ارتباط فوق از لحاظ آماری معنی دار می باشد؛ و ضریب برآورد شده توسط نرم افزار برای متغیر کیفیت کنترل داخلی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس منفی و معنادار می باشد؛ و احتمال آماره Z برای ضرایب متغیرهای بازده سالانه سهام، اندازه موسسه حسابرسی، نسبت جریان نقد عملیاتی، حق الزحمه غیر عادی حسابرس، سطح اهمیت صاحبکار و مالکیت نهادی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس بیشتر از ۵٪ است؛ لذا ارتباط فوق از لحاظ آماری معنی دار نمی باشد؛ بنابراین با اطمینان ۹۵٪ این متغیرها در مدل بی معنی می باشند.

فرضیه ۲: کیفیت حاکمیت شرکتی رابطه بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابرس را تعدیل می کند. بر اساس پژوهش هوانگ و همکاران (۲۰۲۲) جهت اظهار نظر درباره فرضیه دوم؛ مدل زیر برآورد می گردد:

$$\begin{aligned}
 GCO_{i,t}: & \beta_0 + \beta_1 QCH_{i,t} + \beta_2 \text{Quality corporate governance}_{i,t} \\
 & + \beta_3 \text{Quality corporate governance} * QCH_{i,t} + \beta_4 \text{FIRMSIZE}_{i,t} \\
 & + \beta_5 \text{AGE}_{i,t} + \beta_6 \text{ANNUALRET}_{i,t} + \beta_7 \text{LEVERAGE}_{i,t} + \beta_8 \text{CHLEV}_{i,t} \\
 & + \beta_9 \text{BIG4}_{i,t} + \beta_{10} \text{OPCH}_{i,t} + \beta_{11} \text{ABFEE}_{i,t} + \beta_{12} \text{CIMP}_{i,t} \\
 & + \beta_{13} \text{INSTITUTE}_{i,t} + \varepsilon
 \end{aligned}$$

جدول: خلاصه نتایج الگوی ۲ با استفاده از روش لجستیک طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰

نتیجه	سطح معناداری	آماره-z	خطای استاندارد	ضرایب		
منفی	0/0028	- 2/986973	1/123352	-3/355422	α_0	عرض از مبدأ
منفی	0/0018	- 3/113962	1/578523	-4/915463	QCH	کیفیت کنترل داخلی
بی معنی	0/9263	- 0/092517	0/068558	-0/006343	Quality corporate governance	کیفیت حاکمیت شرکتی
مثبت	0/0498	1/961982	0/129026	0/253146	Quality corporate governance *QCH	کیفیت حاکمیت شرکتی در تعامل با کیفیت کنترل داخلی
مثبت	0/0009	3/333281	0/057034	0/190110	FIRMSIZE	اندازه شرکت
منفی	0/0441	- 2/013281	0/005856	-0/011790	AGE	عمر شرکت
بی معنی	0/5272	- 0/632307	0/006413	-0/004055	ANNUALRET	بازده سالانه سهام
مثبت	0/0000	4/238727	0/331639	1/405726	LEVERAGE	اهرم مالی
منفی	0/0374	- 2/081530	0/469623	-0/977535	CHLEV	تغییرات اهرم مالی
بی معنی	0/8637	- 0/171665	0/099919	-0/017153	BIG4	اندازه موسسه حسابرسی
بی معنی	0/4360	- 0/778923	0/056823	-0/044261	OPCH	نسبت جریان نقد عملیاتی
بی معنی	0/5029	0/669921	6/32E-06	4/23E-06	ABFEE	حق الزحمه غیر عادی حسابرس
بی معنی	0/6396	0/468234	0/148613	0/069586	CIMP	سطح اهمیت صاحبکار
بی معنی	0/7137	0/366843	0/006210	0/002278	INSTITUTE	مالکیت نهادی
0/453892					ضریب تعیین مک فادن	
0/1869					احتمال هاسمرلم شو	
145/8059					LR-آماره	
0/000000					سطح معناداری LR	

منبع: یافته‌های محقق

نتایج حاصل از تخمین نشان می دهد که احتمال آماره Z برای ضریب ثابت و ضرایب متغیرهای کیفیت کنترل داخلی، کیفیت حاکمیت شرکتی در تعامل با کیفیت کنترل داخلی، اندازه شرکت، عمر شرکت، اهرم مالی و تغییرات اهرم مالی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس کمتر از ۵٪ است؛ لذا ارتباط فوق از لحاظ آماری معنی دار می باشد؛ و ضریب برآورد شده توسط نرم افزار برای متغیرهای نرخ تورم و کیفیت حاکمیت شرکتی در تعامل با کیفیت کنترل داخلی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس به ترتیب برابر ۴/۹۱۵- و ۰/۲۵۳ و معنی دار می باشد؛ و قدر مطلق ضریب متغیر کیفیت حاکمیت شرکتی در تعامل با کیفیت کنترل داخلی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس کمتر از متغیر کیفیت کنترل داخلی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس است و نشان می دهد که متغیر کیفیت حاکمیت شرکتی نقش تعدیلگری بر رابطه کیفیت حاکمیت شرکتی در تعامل با کیفیت کنترل داخلی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس دارد؛ و احتمال آماره Z برای ضرایب متغیرهای کیفیت حاکمیت شرکتی، بازده سالانه سهام، اندازه موسسه حسابرسی، نسبت جریان نقد عملیاتی، حق الزحمه غیر عادی حسابرس، سطح اهمیت صاحبکار و مالکیت نهادی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس بیشتر از ۵٪ است؛ لذا ارتباط فوق از لحاظ آماری معنی دار نمی باشد؛ بنابراین با اطمینان ۹۵٪ این متغیرها در مدل بی معنی می باشند. ضریب تعیین مک فادن، قدرت توضیح دهندگی متغیرهای مستقل را نشان می دهد که قادر است به میزان ۴۵٪ تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهد.

۵- بحث و نتیجه گیری:

با توجه به تجزیه و تحلیل ارائه شده در خصوص هر فرضیه انجام گرفت، ابتدا به تفکیک، به نتایج هر فرضیه اشاره نمود و سپس به نتیجه گیری کلی در خصوص یافته های این پژوهش می پردازیم.

با توجه به آزمونها و تحلیل هایی که از راه رگرسیون و همبستگی انجام شد، به این نتیجه رسیدیم که کیفیت کنترل داخلی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس شرکت تاثیر معنادار دارد و با توجه به ضریب مثبت متغیر کیفیت کنترل داخلی، وجود رابطه مستقیم بین کیفیت کنترل داخلی با گزارش تداوم فعالیت حسابرس استنتاج می شود؛ این یافته ها نشان می دهد که فعالیت های کیفیت کنترل داخلی انجام شده توسط تیم های داخلی نیز نقش مهمی در حفظ استقلال حسابرس داشته و منتج به حسابرسی های دقیق تر می گردد؛ به نظر می رسد که شرکت مشتری با خطرات قابل توجهی برای پایان دادن به عملیات مواجه است، در حالی که مدیران شرکت های مشتری می خواهند در مورد این خطرات، مطلع شوند ولی آنها ترجیح می دهند که آن را به اطلاع عموم نرسانند زیرا ممکن است اعتبار دهندگان و تامین کنندگان عکس العمل منفی نشان دهند؛ بنابراین، صدور یک اظهار نظر گزارش تداوم فعالیت معمولاً مستلزم تحمل فشار حسابرس از طرف مشتری است بر اساس این استدلال، می توان گفت افزایش تلاش های کیفیت کنترل داخلی شرکت حسابرسی منجر به احتمال بالاتر پذیرش گزارش تداوم فعالیت می شود؛ یافته های لی (۲۰۰۹) و چی و همکاران (۲۰۱۲) حاکی از ارتباط بین استقلال حسابرس و اهمیت مشتری تحت تاثیر سطح دعوی قضایی و خطر شهرت است، مانند دوره های قبل از قانون ساربنز-آکسلی در مقابل دوره های پس از قانون ساربنز-آکسلی بوده است؛ که تا حدودی با نتایج پژوهش حاضر در یک راستا می باشد، البته این نکته نیز گفتنی است که مقایسه نتایج پژوهشهای انجام شده در مکانها و

زمانهای مختلف، از سوی افراد مختلف، هر چند ممکن است از جنبه علمی چندان مناسب به نظر نرسد؛ اما از جنبه بیان سیر تکامل تدریجی پژوهشهای انجام گرفته در حیطه موضوعی خاص، این موضوع حائز اهمیت است. نتایج پژوهشهای انجام شده در مکانها و زمانهای مختلف به دست افراد مختلف، ناگزیر متأثر از شرایط مختلفی است و همخوانی یا ناهمخوانی نتایج پژوهشهای با موضوع مشابه نمیتواند این شرایط متفاوت را نادیده انگارد.

ودر خصوص فرضیه دوم به این نتیجه رسیده شده است که کیفیت کنترل داخلی در تعامل کیفیت حاکمیت شرکتی بر گزارش تداوم فعالیت حسابر شرکت تاثیر معنادار دارد و با توجه به ضریب مثبت متغیر کیفیت کنترل داخلی در تعامل کیفیت حاکمیت شرکتی، وجود رابطه ی مستقیم بین کیفیت کنترل داخلی در تعامل کیفیت حاکمیت شرکتی با گزارش تداوم فعالیت حسابر استنتاج می شود؛ لذا می توان گفت کیفیت حاکمیت شرکتی رابطه بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابر را تعدیل می کند؛ براساس مباحث تنوریک، در مورد صاحبکارانی که از رتبه حاکمیت شرکتی بالایی برخوردارند، میتوان انتظار داشت که اطلاعات حسابداری تهیه شده توسط این شرکتها، از قابلیت اتکا و اطمینان مطلوبی برخوردار باشند. به عبارتی دیگر، با افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری، احتمال وقوع تقلب، تحریف و سایر انواع سوءجریانها در صورتهای مالی این گروه از شرکتها، به حداقل رسیده و ارائه اظهارنظر مقبول توسط حسابرسان مستقل برای آنها، معقول و منطقی به نظر میرسد؛ به نظر می رسد که شرکت های با حاکمیت بهتر ممکن است تلاش های کنترل کیفیت بیشتری را از حسابرسان خود بخواهند که منجر به افزایش استقلال حسابر می شود؛ لذا شرکت های با حاکمیت بهتر شرکتی تمایل بیشتری به پذیرش گزارش تداوم فعالیت دارند در صورتی که شایستگی آن را داشته باشد، یا حداقل به اندازه یک شرکت با حاکمیت ضعیف با آن مخالفت نمی کنند؛ این نتایج از وجود یک رابطه مکمل بین حاکمیت شرکتی مشتری و کیفیت حسابرسی پشتیبانی می کند؛ در این راستا هوانگ و همکاران (۲۰۲۲)، دریافتند که تاثیر کنترل کیفیت داخلی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرسان زمانی که شرکت های مشتری سیستم های حاکمیتی بهتری داشته باشند؛ بارزتر می باشد؛ که در راستای نتایج پژوهش حاضر می باشد.

با توجه به نتایج ارائه شده، پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می شود:

۱- با توجه به نتایج حاصل از بررسی فرضیه اول؛ بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش تداوم فعالیت حسابر رابطه معناداری وجود دارد؛ لذا با توجه به نتیجه حاصل از این پژوهش ضرورت پیاده سازی کنترل های داخلی موثر در سازمان توسط مدیران، بیش از پیش خود را نمایان می دارد. بر این اساس به مدیران پیشنهاد می گردد که به کنترل های داخلی همواره به عنوان فرآیندی برای مساعدت بابت رسیدن به اهداف واحد تجاری و عاملی مهم جهت پیشگیری از اشتباهات و تحریف ها نگریده و با عنایت به یافته های پژوهش حاضر، با طراحی و اجرای کنترلهای داخلی موثر، مانع از احتمال عدم گزارش تداوم فعالیت حسابر گردند؛ به مدیران شرکت و هیئت مدیره همچنین توصیه میشود نقاط ضعفی را در نظر بگیرند که سبب کاهش استقلال حسابر و به تبع آن گزارش تداوم فعالیت حسابر شده است؛ همچنین، نسبت به برطرف کردن نقاط ضعف کنترل داخلی اقدام کنند؛ در نهایت به شرکتهای حاضر در بورس اوراق بهادار نیز پیشنهاد می گردد به لحاظ اهمیت کنترلهای داخلی، الزام دستورالعمل کنترل داخلی توسط سازمان بورس اوراق بهادار را

در رأس فوریت‌های خود قرار داده و به سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان نیز پیشنهاد می‌گردد که برای امنیت سرمایه‌گذاران خود، به گزارش‌کنترل‌های داخلی و افشای ضعف‌های مرتبط با این گزارش‌ها حتی در حد افشا توسط حسابرس مستقل در گزارش حسابرسی سالیانه خود، توجه فرمایند.

۲- با توجه به نتایج حاصل از بررسی فرضیه دوم؛ کیفیت حاکمیت شرکتی رابطه بین کیفیت کنترل داخلی و گزارش‌تداوم فعالیت حسابرس را تعدیل می‌کند؛ با توجه به معناداری نقش تعدیل‌گری کیفیت حاکمیت شرکتی، به تدوین-کنندگان مقررات توصیه می‌شود در جهت حمایت از سرمایه‌گذاران، نظارت بیشتری بر کیفیت و اثربخشی حاکمیت شرکتی داشته باشند؛ همچنین انتظار می‌رود سهامداران و سرمایه‌گذاران به نقش و جایگاه کیفیت حاکمیت شرکتی در شرکتها توجه ویژه نمایند و در ارزیابی خود از شرکتها به ویژگی‌های کیفی حاکمیت شرکتی نیز توجه نمایند؛ در نهایت با توجه به نتایج تحقیق حاضر به منظور بهبود عملکرد و نیز ارزش آفرینی پایدار و بلندمدت شرکتها در ایران پیشنهاد می‌گردد از یک سو بر اجرای دستورالعمل‌کنترل‌های داخلی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار نظارت گردد و از سوی دیگر، شرکتها با استفاده از دستورالعمل مذکور که با چارچوب جهانی کنترل‌های داخلی کوزو مشابه است، به افزایش کیفیت و اثربخشی کنترل‌های داخلی خود اقدام نمایند.

منابع و ماخذ

۱. بشیری منش، نازنین؛ بنی اسدی، سمانه. (۱۴۰۰). تاثیر سوگیری رفتاری مدیران بر ضعف کنترل داخلی و کیفیت حسابرسی، اولین کنفرانس بین‌المللی جهش علوم مدیریت، اقتصاد و حسابداری، ساری.
۲. جاوید، داریوش؛ دستگیر، محسن؛ عرب صالحی، مهدی. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر کیفیت کنترل داخلی بر محافظه-کاری مشروط در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری مالی، ۷(۲)، ۱۲۵-۱۵۱.
۳. حاجیها، زهره؛ اورادی، ج؛ صالح آبادی، م. (۱۳۹۶). ضعف در کنترل‌های داخلی و تأخیر گزارش حسابرسی، فصلنامه حسابداری مالی ۳۳(۱)، ۹۶-۷۸.
۴. صفری گرایلی، مهدی؛ بالارستاقی، عالیه. (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت حاکمیت شرکتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۲(۴۷)، ۹۳-۹۳.
۵. سرهنگی، بیتا؛ اسلامی سامانی، ندا؛ ابوالقاسمی، حسن. (۱۴۰۱). بررسی متغیرهای تأخیر در گزارش‌های حسابرسی و حق الزحمه غیرعادی حسابرس در کیفیت کنترل داخلی، محل انتشار: فصلنامه پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی، ۶(۱).
۶. کرلو، علی؛ رضازاده، حامد؛ شاه ولی زاده، عادل. (۱۴۰۱). تاثیر رقابت بازار محصول بر کیفیت کنترل داخلی با تاکید بر نقش اجتماعی هیئت مدیره، محل انتشار: فصلنامه چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۵(۶۴)، ۱۱۲.

7. Brown, Kareen E, Jee-Hae L. (2012). "The Effect of Internal Control Deficiencies on the Usefulness of Earnings in Executive Compensation", University of Waterloo., 13(1), 1-13 .

8. Buslepp, William & Legoria, Joseph & Rosa, Regina & Shaw, Dan. (2019). "Misclassification of audit-related fees as a measure of internal control quality". Advances in Accounting. 46. 100425. 10.1016/j.adiac.2019.100425.

9. Chi, W., Douthett, E. B., Jr, & Lisic, L. L. (2012). "Client importance and audit partner independence". *Journal of Accounting and Public Policy*, 31(3), 320–336.
10. Gao Xinghua, Yonghong Jia, Siyi Li. (2018). "Does Mandatory Disclosure of Internal Control Weaknesses Affect Corporate Financing Decisions?", *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 1-26.
11. Gebrayel, Elias. Hajer, J. Charbel, S. (2020). "Effective association between audit committees and the internal audit function and its impact on financial reporting quality: Empirical evidence from Omani listed firms", wileyonlinelibrary.com/journal/ijau. *Int J Audit*. 2020;1–17.
12. Hwang Seokyoung, Bharat Sarath, Seung-youb Han. (2022). "Auditor independence: The effect of auditors' quality control efforts and corporate governance". *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 47 (2022) 100470.
13. Keane, M. J, Elder, R. J, Albring, S. M. (2012). "The effect of the type and number of internal control weaknesses and their remediation on audit fees", *Review of Accounting and Finance*, 11(4), 377-399.
14. Li, C. (2009). "Does client importance affect auditor independence at the office level? Empirical evidence from going-concern opinions". *Contemporary Accounting Research*, 26(1), 201–230.
15. Li, Yiwen, You-il Park, Jinyoung, Wynn. (2019). "Investor reactions to restatements conditional on disclosure of internal control weaknesses", *Journal of Applied Accounting Research*.
16. Zhou, H, Chen Hanwen Cheng, Zh. (2016). "Internal Control, Corporate Life Cycle, and Firm Performance, In *The Political Economy of Chinese Finance*". Published online: 189-209.

Abstract

The purpose of this research was to investigate the role of corporate governance quality on the relationship between internal control quality and the auditor's continuity report. The spatial domain of this research was the companies accepted in the Tehran Stock Exchange and the temporal domain was the years between 2015 and 2021. In this research, the quality of internal control was considered as the independent variable and the auditor's continuity report as the dependent variable. The current research is in the category of applied research, if the classification of types of research based on nature and method is considered, the present research method It is in the category of descriptive research, and in terms of method, it is also considered in the category of correlational research. In this research, library method was used to collect data and information. In the data section, the research was done by collecting the data of the sample companies by referring to the financial statements, explanatory notes and the stock exchange monthly. Based on the systematic elimination method, 135 companies were selected as a statistical sample. In order to describe and summarize the collected data, descriptive and inferential statistics have been used. In order to analyze the data, first, pre-tests of heterogeneity of variance, Flimer test, Hausman test, and Jarek-Barra test were used, and then multivariate regression test was used to confirm and reject the research hypotheses (EViews software). The results showed that there is a significant relationship between the quality of internal control and the auditor's continuity of activity report; in addition, the quality of corporate governance moderates the relationship between the quality of internal control and the auditor's continuity of activity report; the results obtained in this research with the documents mentioned in the theoretical framework of the research and The financial literature agrees.